

UNA MICA D'HISTÒRIA SOBRE LA RESOLUCIÓ DE CONFLICTES I LA INVESTIGACIÓ SOBRE LA PAU

Vicenç Fisas

Els orígens d'aquests estudis els podríem trobar en els anys 30, quan el rus **Sorokin** funda el Departament de Sociologia a la Universitat de Harvard, i estudia les guerres dels últims segles. En els anys quaranta, el metereòleg britànic **Lewis Richardson**, quàquer, va estudiar també les causes de la guerra i va crear un model matemàtic sobre el rearmament, i **Quincy Wright**, professor de Ciència Política de la Universitat Chicago, va publicar el monumental "Un estudi sobre la guerra ", amb una visió ja multidisciplinària sobre el tema. **Mary Parker** va ser també una pionera en els estudis sobre negociació amb guany mutu, en el que ella deia "intercanvi integratiu".

Com a disciplina acadèmica, els inicis de la investigació per la pau es remunten als anys 50, just després de la Segona Guerra Mundial, per la preocupació sobre les armes nuclears i el conflicte entre les grans potències. Una de les figures més emblemàtiques d'aquella època va ser l'economista nord-americà **Kennet Boulding**, quàquer impulsor el 1955 de la revista *Journal of Conflict Resolution*, al costat del psicòleg **Anatol Rapoport**, que dos anys després van crear un Centre per a la Recerca i la Resolució de Conflictes, i amb aportacions molt importants en multitud de temes (el declivi de la nació-Estat, el concepte de poder, el rol dels organismes internacionals, l'economia de la pau, etc.). A ell li devem el concepte de "poder integratiu", associat amb la persuasió i la transformació dels problemes a llarg termini. La seva dona, la sociòloga **Elise Boulding**, continua sent encara una de les llums més brillants en el pensament sobre la pau, amb aportacions decisives en el desenvolupament de la cultura i l'educació per la pau, el cosmopolitisme, el potencial de la societat civil, les possibilitats d'una cultura cívica global, l'ús de la imaginació social, la reforma de les institucions internacionals, els tallers per imaginar el futur desitjat, etc. Una de les insistències de Elise és la que hauríem de pensar i actuar amb un espai temporal de 200 anys en la nostra ment (pensar en l'herència del passat i el que hem de deixar per a les futures generacions).

En els anys 60, destaquen les aportacions del diplomàtic australià John Burton, que va avançar la tesi que el conflicte forma part de la naturalesa humana, i que per abordar cal desenvolupar la "provenció" (o capacitació). La provenció es refereix als mitjans pels quals s'anticipa i maneja una situació, eliminant les possibles causes del conflicte, sense la reserva d'una amenaça de l'ús de la força, el contrari, per tant, de les teories d'atac anticipatori. La provenció podria ser també una filosofia política, una manera general d'abordar el govern. El 1966 va fundar el Centre d'Anàlisi de Conflictes, amb seu a Londres, i va estar molt influenciat per la teoria dels sistemes i la teoria dels jocs. Ha estat pioner també en el desenvolupament de tallers de resolució de conflictes internacionals.

En els anys seixanta es va desenvolupar igualment la teoria de la negociació, com una aplicació de la teoria dels jocs en la negociació internacional. **Thomas Schelling** va ser un dels promotors i animadors d'aquesta teoria, defensant que el conflicte és un fenomen molt complex en què l'antagonisme i la cooperació apareixen íntimament units. La teoria de la negociació de Schelling part del criteri que l'estratègia no es refereix a l'aplicació eficient de la força, sinó a l'explotació d'una força potencial. El mèrit de Schelling ha estat el procurar evitar solucions extremes, centrant-se en situacions de joc de negociació o de joc de motivació mixta, en què hi ha tants elements de conflicte com de dependència, és a dir, una situació en què es produeix una espècie d'expectatives recíproques.

El 1964, **Johan Galtung** va fundar l'Institut d'Investigació sobre la Pau d'Oslo (PRIO) i la revista *Journal of Peace Research*. A Galtung li devem conceptes tan bàsics com violència directa i violència estructural, centre i perifèria en l'estructura general de l'imperialisme, la pau positiva i la pau negativa, etc. A ell es deu igualment la distinció entre "peacekeeping", "peacemaking" i "Peacebuilding" el 1975, que 18 anys més tard assumiria Nacions Unides.

El 1968 va aparèixer un article que va tenir molt impacte en la comunitat dedicada a la investigació sobre la pau. **Herman Schmid** va proposar que la investigació havia d'explicar no només com es controlen els conflictes manifestos, sinó també, i especialment, com es manifesten els conflictes latents. Schmid reclamava que s'havia d'explicar no com es produeix la integració, sinó com es polaritzen els conflictes en un grau tan elevat.

Herbert Kelman, psicòleg social, va contribuir també en aquesta època a la realització de tallers de resolució de problemes, amb la participació d'actors involucrats en diversos conflictes armats. Amb els anys, aquests tallers s'han convertit en "tallers de pre-negotiació" o de "post-negotiació", dedicats a formar actors influents (no els líders), per assumir amb major responsabilitat i

garanties d'èxit les respectives etapes. Són tallers en els quals els participants escolten les necessitats i ansietats dels altres, es clarifiquen els objectius de cadascú i s'exploren conjuntament els camins que permeten que tots guanyin i ningú perdi. Aquest tipus d'experiències són qualificades de diverses maneres: tallers de facilitació de diàlegs, consultes a tercers, tallers de promoció de processos, etc.

En els anys 70 i 80 es produeix un fort desenvolupament en aquest camp, degut en part a l'interès per analitzar les crisis internacionals, les guerres internes, els conflictes socials, els processos de mediació, l'acció no violenta, etc. En els 70, un dels teòrics no violents més importants va ser **Gene Sharp**, que va estudiar i sistematitzar les accions violentes d'inspiració gandhiana. Quàquers i menonita, pensava que l'objectiu no és guanyar sinó canviar les relacions entre els antagonistes. El nord-americà **Paul Where** va ser també una de les figures més destacades en l'estudi de la regulació de conflictes, així com un dels promotors del que després seria el paradigma de la transformació.

El budisme també ha influït en aquesta disciplina, especialment en **Johan Galtung** i **Adam Curle**, que s'han distingit igualment en el desenvolupament del paradigma de la transformació dels conflictes, posant l'accent en les arrels profundes del conflicte, les percepcions, els valors i les actituds dels actors. A partir de les seves experiències directes viscudes en el Pakistan i en països africans, Adam Curle ha vinculat l'abordatge resolutiu dels conflictes amb els processos de canvi social i estructural, de manera que defineix la pau com a desenvolupament humà. Curle ha estat també un dels pioners de la "diplomàcia paral.lela" (diplomàcia de Track II), donant pas a la intervenció de tercers no oficials, i preferint anomenar "pacificació" al procés de regulació de conflictes. Per a ell, l'art de pacificar consisteix a convertir una relació de tipus no-pacífica en una altra de tipus pacífica, i això és possible mitjançant els següents elements: investigació, conciliació, transacció, desenvolupament, apoderament i confrontació.

Als 80, John Burton va treballar estretament amb **Edward Azar** a la Universitat de Maryland, desenvolupant el concepte de "conflicte social prolongat", en què es barregen factors interns i externs, i que després ha estat molt útil per a l'aplicació de la "teoria de les necessitats" en els tallers de resolució de conflictes, per veure fins a quin punt es neguen necessitats bàsiques com la dignitat, la seguretat o el reconeixement. Azar ha divulgat el concepte de "conflicte resistent", per referir-se a aquells conflictes que perduren durant molt de temps, i que es resisteixen a la major part dels intents de resolució. Generalment es pensa que els conflictes prolongats, arrelats i estructurals són conflictes resistents.

En els anys 80 es va desenvolupar també la perspectiva de gènere en la resolució de conflictes,

amb extraordinàries aportacions de **Betty Reardon**, **Myriam Miedzian** i de **Birgitt Brock-Utne**. Els llibres sobre la pau des d'una perspectiva feminista ha revolucionat la disciplina de la investigació sobre la pau, introduint aspectes com la mística de la masculinitat associada a la violència, l'ètica de la cura i la responsabilització, etc.

L'escola que ha tingut més ressò públic ha estat probablement la del Programa de Negociació de la Harvard Law School, que engloba diversos centres i disciplines. Particularment coneguts són els treballs de **Roger Fisher** i de **William Ury**, que han popularitzat amb llibres best-seller els processos de mediació i de negociació basats en la distinció d'interessos i necessitats i la recerca del jo guanyo-tu guanyes. També tenen un reconeixement internacional les aportacions de **Chris Mitchell**, en particular la seva èmfasi en la naturalesa triangular dels conflictes (el triangle ABC) i la importància d'identificar les interrelacions entre les situacions socials, polítiques i econòmiques, les actituds individuals i col·lectives, i els comportaments específics.

En els anys 90 s'ha consolidat el paradigma de la "transformació de conflictes", impulsat en aquests anys particularment de la mà de **John Paul Lederach**, menonita dels Estats Units amb gran experiència pràctica en la resolució de conflictes. Adam Curle i Johan Galtung, formen part d'aquest canvi conceptual. La transformació de conflictes té una mirada a més llarg termini, i considera tant la dimensió estructural, com la relacional i cultural, per la qual cosa posa l'èmfasi en els canvis que hauran de produir-se en els individus, en el sistema de relacions, en les cultures i en els països a partir de la seva pròpia experiència de superació dels conflictes violents. La transformació de conflictes implica transformar el propi conflicte perquè arribi a ser generador de capacitats constructives, de canvi social i reducció dels motius que el van generar. Posen l'accent també en les pròpies capacitats de la gent quan usen els seus propis mecanismes culturals per resoldre els conflictes, en un exercici de etnoconflictoologia.

Totes aquestes propostes, metodologies i anàlisis han servit per millorar les capacitats d'intervenir en els conflictes, inclosos els armats, a partir del desenvolupament dels mètodes de negociació.